

U.2014B.79

Forvaltningsret 2.3 og 24.2

Et videnskabsetisk justitsmord

En kommentar til afgørelsen af 18. december 2013 fra Udvalgene vedrørende Videnskabelig Uredelighed (UVVU) i Bente Klarlund-sagen

Artiklen kritiserer UVVU's afgørelse af 18. december 2013, som er den første af sin art, der statuerer videnskabelig uredelighed under henvisning til, at forskeren har overset fejl begået af andre. Ifølge forfatteren bygger afgørelsen på en række misforståelser af, hvad loven forstår ved uredelighed, og den henviser til en særlig kontrolpligt for en ledende forfatter, som efter forfatterens opfattelse er en fiktion. Videre afviger den på flere punkter fra UVVU's egne vejledninger, ligesom den er i strid med princippet om lovlig forvaltning, fordi den bygger på en hjemmel, som UVVU selv har opfundet til lejligheden uden bemyndigelse.

Af fhv. adv. (H), dr.phil. Jens Ravnkilde

1. Afgørelsen

Afgørelsen vedrører seks videnskabelige artikler, som professor, overlæge, dr.med. *Bente Klarlund Pedersen* i perioden 2004-2009 publicerede sammen med en række andre forskere. UVVU (herefter *udvalget*)(1) konkluderer, at artiklerne rummer i alt otte videnskabelige uredeligheder. Syv af disse vedrører det forhold, at visse oplysninger er udeladt af artiklerne, jf. nedenfor, mens det ottende drejer sig om manipulation af et billede. Det er en hovedtese i den foreliggende artikel, at afgørelsen er forkert, allerede fordi de syv forhold vedrørende udeladte oplysninger ikke er omfattet af begrebet uredelighed i lovgivningen.

Klarlunds påståede uredelighed består i, at hun som såkaldt *ledende forfatter* burde have underkastet manuskripterne en særlig grundig gennemlæsning og draget omsorg for, at de manglende oplysninger blev indføjret, og manipulationen berigtiget, før artiklerne blev indsendt til tidsskrifterne (s. 48).(2) Denne pligt til en særlig grundig gennemgang af et manuskript med flere forfattere vil i det følgende blive kaldt *den ledende forfatters særlige kontrolpligt*. Det er en anden hovedtese i den foreliggende artikel, at afgørelsen er forkert, allerede fordi denne kontrolpligt ikke består. Kontrolpligten har Klarlund i fem tilfælde tilsidesat forsætligt og i tre tilfælde ved en uagtsomhed, der efter udvalgets opfattelse er grov (s. 2-3 og 84 f.). Det er en tredje hovedtese i den følgende drøftelse, at opfattelsen er uholdbar.

De otte uredeligheders fordeling efter tilregnelser og uredelighedstype kan sammenfattes i to grupper:

Forsætsgruppen. Der mangler efter udvalgets opfattelse oplysning om, at vævsprøver fra levende organismer (biopsier) er genbrugt fra tidligere videnskabelige studier. Ifølge udvalget er udeladelsen omfattet af den uredelighed, som i loven bliver kaldt *uoplyst forvredet fortolkning af egne resultater*. Uredeligheden går ud på, at forskeren fortolker sine eksperimentelle resultater på en måde, der er uden rationelt grundlag, f.eks. ved at overdrive deres betydning. Denne uredelighed finder udvalget i ikke mindre end fem af artiklerne. Klarlund er af den opfattelse, at udeladelsen af oplysninger om genbrug af biopsimateriale er gængs og ikke strider mod god videnskabelig praksis (herefter blot *god praksis*). Det var derfor med åbne øjne, at hun ikke foranledigede dem indføjret.

Uagtsomhedsgruppen. Der mangler ifølge udvalget oplysning om, at visse målinger kun blev udført på en udvalgt del af forsøgspersonerne, ligesom kriterierne for udvælgelsen ikke fremgår. Udeladelsen er ifølge udvalget omfattet af *uoplyst selektiv eller*

skjult kassation af egne resultater, hvilket ligeledes er et af lovens eksempler på uredelighed. Med denne etiket sigtes til, at forskeren i det skjulte kasserer uønskede eksperimentelle resultater for at få sine hypoteser til at tage sig mere empirisk underbyggede ud, end de i virkeligheden er. Videre savner udvalget oplysning om visse forsøgspersoners oprindelse og om det forhold, at de har udført en anden forsøgsprotokol end oplyst. Dette anser udvalget for at

80

udmønte *uoplyst konstruktion af data*, som er det tredje af lovgivningens eksempler på uredelighed, som har betydning for sagen. Dette udtryk dækker over, at en forsker støtter sig til helt fiktive, hjemmefremstillede data med den konsekvens, at de resultater, han bygger derpå, er fri fantasi. Der sigtes med andre ord ikke til hans manglende redegørelse for tilvejebringelsen af *reelle* data, som man kunne tro på baggrund af ordlyden. Endelig har Klarlund overset, at et billede er blevet manipuleret, og derved efter udvalgets opfattelse pådraget sig et medansvar for manipulationen. Også denne manipulation anser udvalget for at svare til *uoplyst konstruktion af data*.

2. Særpræget

Det særlige ved sagen som helhed er, at Klarlunds påståede fejl udelukkende består i, at hun (i uagtsomhedsgruppen) har overset andres påståede uredeligheder, eller (i forsætsgruppen) godkendt dem, fordi hun ikke anser dem for at være fejl. Klarlund kan således kun kendes uredelig, hvis det, som hun overså eller godkendte, er uredeligt, og det også er uredeligt, at hun overså henholdsvis godkendte dem. Udvalget skal følgelig i relation til hvert enkelt klagepunkt føre to beviser for uredelighed. Opgaven lykkes ikke vedrørende et eneste af dem, jf. nedenfor.

Det springende punkt i forsætsgruppen er uenigheden mellem Klarlund og udvalget vedrørende spørgsmålet, om god praksis indeholder et krav om, at man oplyser, at det anvendte biopsimateriale allerede har været brugt i andre videnskabelige undersøgelser. Dette spørgsmål har ikke været fremme i nogen tidligere afgørelse fra udvalget, ligesom jeg ikke kender til udenlandske afgørelser om emnet. Forsætsgruppen er således unik, både fordi det er den første sag, hvis omdrejningspunkt er uenighed med hensyn til indholdet af god praksis, men også fordi det konkrete tvistepunkt

herom er spørgsmålet vedrørende uoplyst genbrug af biopsimateriale.

Uagtsomhedsgruppen vedrører som nævnt udvalgets påstand om, at Klarlund (1) har tilsidesat et særligt ansvar for en ledende forfatter, idet hun (2) groft uagtsomt (3) har overset fejl begået af andre bestående i, (4) at oplysninger, der burde indgå i artiklerne, er udeladt og et billede manipuleret. Ingen anden dansk eller udenlandsk sag indeholder disse fire træk. I Danmark har UVVU hidtil kun en enkelt gang (2001, sag nr. 4) udtalt uredelighed under henvisning til grov uagtsomhed, og sagen drejede sig om noget andet. I udlandet arbejder kun Norge, Tyskland og Østrig med grov uagtsomhed som tilregnelser. De australske regler kræver grov og vedholdende uagtsomhed, mens simpel uagtsomhed er nok i medfør af de schweiziske.(3) Ingen af disse lande har indtil dato statueret uredelighed grundet uagtsomhed, og ingen af dem anfører i deres autoritative regelsæt med tilhørende eksempelsamlinger, at det kan være uredeligt at overse andres uredelighed.(4) Klagen vedrørende Klarlund er således afgjort i et gabende dansk og internationalt praksistomrum.

3. Hvad er videnskabelig uredelighed?

Den oprindelige definition af uredelighed fra 1992 var udformet af UVVU selv og placeret i vedtægterne. Den blev ændret i 1998 og igen med virkning fra 1. august 2005, hvorefter den lød som følger:(5)

Forsætlig eller groft uagtsom adfærd i form af forfalskning, plagiering, fortielse eller lignende, der indebærer en utilbørlig vildledning om egen videnskabelig indsats og/eller videnskabelige resultater.

Dette suppleres med følgende ikke-udtømmende eksempelsamling (herefter *samlingen*):

... og omfatter bl.a. 1) Uoplyst konstruktion af data eller substitution med fiktive data. 2) Uoplyst selektiv eller skjult kassation af egne uønskede resultater. 3) Uoplyst usædvanlig og vildledende anvendelse af statistiske metoder. 4) Uoplyst ensidig eller forvredet fortolkning af egne resultater og konklusioner. 5) Plagiering af andres resultater eller publikationer. 6) Uretmæssig angivelse af forfatterrolle, titel eller arbejdssted. 7) Afgivelse af urigtige oplysninger om videnskabelige kvalifikationer.(6)

81

Med virkning fra 1. december 2008 blev definitionen omkalfatret, således at den ordret svarede til den norske fra 2007. Den lød herafter som følger:

Forfalskning, fabrikering, plagiering og andre alvorlige brud på god videnskabelig praksis, som er begået forsætligt eller groft uagtsomt ved planlægning, gennemførelse eller rapportering (7) af forskningsmæssige resultater.

Denne definition er gentaget i den nugældende lov fra 2009 og er ifølge udvalget lagt til grund for afgørelsen (s. 44). I 2009 blev *samlingen* fra 2005 tilføjet med ordene: »Omfattet af videnskabelig uredelighed er bl.a.«.

De syv eksempler er tænkt at skulle eksemplificere fabrikering, forfalskning og plagiering (herefter *kerneområdet*) som følger:

Fabrikering eksemplificeres af uoplyst konstruktion af data eller substitution med fiktive data og af uoplyst selektiv eller skjult kassation af egne uønskede resultater. I denne gruppe er de påberåbte data enten slet ikke opnået (fiktive data), eller også er de resultatet af målrettet udvælgelse (fravalg, selektion, kassation) blandt samtlige faktisk opnåede data. Denne type uredelighed udviser en vis lighed med forbrydelsen falsk, f.eks. falskmønteri.

Forfalskning eksemplificeres af uoplyst usædvanlig og vildledende anvendelse af statistiske metoder og af uoplyst ensidig eller forvredet fortolkning af egne resultater og konklusioner. I denne gruppe

er de påberåbte data faktisk opnået, men de fremførte resultater kan ikke udledes af dem. Denne form for uredelighed er beslægtet med forbrydelsen bedrageri.(8)

Plagiering eksemplificeres på samme måde som i 2005. Plagiering ignoreres i det følgende, da emnet er uden relevans for afgørelsen.

4. Lovvalget

Udvalget tillægger det ingen betydning, om man anvender uredelighedsdefinitionen fra 1992, 1998, 2005 eller 2008, idet de efter udvalgets opfattelse har samme indhold (s. 47-48). Her skal tre indholdsmæssige forskelle i de to seneste definitioner omtales, der indebærer en skærpelse af relevans for afgørelsen.

(a) *Lighed*. I 2005 skulle der skønnes om, hvad der *ligner* forfalskning, plagiering og fortielse, og om en vildledning er utilbørlig, mens genstanden for skønnet i 2008 er spørgsmålet, hvad der udgør alvorlige brud på god praksis. Kravet om lighed med gerningsindholdets kerne forsvandt således i 2008. At et klagepunkt herefter kunne udgøre uredelighed uden at ligne fabrikering, forfalskning, plagiering eller fortielse er udtryk for en væsentlig skærpelse. Hvad som helst kan nu stemples som uredeligt, blot det bevises at udgøre et alvorligt brud på god praksis. Medmindre der stilles store krav til beviset, bevirker dette, at udvalget inden for vide rammer i realiteten selv afgør, hvad der skal kendes uredeligt, og kan udtale uredelighed sag for sag med den konsekvens, at klagepunktet henføres under en norm («Handlingen *H* er et alvorligt brud på god praksis»), der er opfundet til lejligheden og tillægges tilbagevirkende kraft. Denne risiko aktualiseres i afgørelsen, jf. afsnit 5 nedenfor.

(b) *Utilbørlig vildledning*. God praksis kræver omsorg for forsøgsdyr. Et svigt på dette punkt behøver imidlertid ikke at indebære nogen utilbørlig vildledning om noget som helst. Epokeskabende forskning kan bygge på vanrøgt af forsøgsdyrene. Man kan således udvise uredelighed i medfør af 2008-definitionen uden at gøre det i medfør af definitionen fra 2005, hvorfor overgangen er udtryk for en skærpelse. Talrige andre eksempler kan udformes over samme læst. Det er derfor en misforståelse, når udvalget bemærker:

I vurderingen af, om der foreligger et alvorligt brud på god videnskabelig praksis, ligger implicit, at et sådant brud er egnet til at vildlede læseren af det pågældende videnskabelige produkt. I praksis vil et kriterium om vildledning derfor indgå i UVVU's vurdering af, om et givent forhold kan karakteriseres som videnskabelig uredelighed. (s. 48)

Dette forklarer ingenting, så længe vi ikke hører, hvad »et kriterium« er, eller hvad der ligger i, at et kriterium »indgår« i en vurdering. Udtrykt præcist er sandheden, at de to rekvisitter *lighed* og *utilbørlig vildledning* efter 2005-definitionen hver især var nødvendige og tilsammen tilstrækkelige betingelser for uredelighed, mens i henhold til 2008-definitionen ingen af dem er nødvendige og *lighed* ikke tilstrækkelig. Udeladelsen af en rekvisit i retsfaktum giver selvsagt reglen et større anvendelsesområde. Når reglen pålægger en byrde, kaldes udvidelsen en skærpelse.

(c) *Ansvar for andres uredelighed*. De danske regler har været vægelsindede vedrørende ansvar for andres uredelighed. 1998-definitionen taler om handlinger eller undladelser, hvorved der sker grov vildledning om en persons indsats i forskningen. Omfattet er således den særlige situation, at A ser gennem fingre med eller overser, at en medforfatter B's bidrag til en videnskabelig artikel er uredeligt. Derved foranlediger A en grov vildledning om en persons indsats i forskningen, idet læseren vildledes til at overvurdere B's forskningsindsats.

82

2005-definitionen kræver utilbørlig vildledning om *egen* videnskabelig indsats og/eller *egne* videnskabelige resultater. Dette omfatter ikke, at A overser B's uredelighed, eftersom dette ikke kan

udgøre en vildledning om A's indsats og/eller resultater. Hvis artiklen er forfattet af et kollektiv, har ingen af forfatterne ret til at beskrive artiklen som sine egne resultater eller udtryk for netop hans indsats. Artiklen om opdagelsen af Higgs-bosonet har næsten 3000 forfattere. Det vil efter de danske regler være uredeligt, hvis en af forfatterne beskriver artiklen som udtryk for hans indsats eller resultater, idet det ville være udtryk for, at han tog æren for de andres bidrag.(9) Eksempelsamlingen stemmer hermed, jf. »uoplyst selektiv eller skjult kassation af egne uønskede resultater . . . uoplyst ensidig eller forvredet fortolkning af egne resultater og konklusioner.« Der er ikke tale om kassation eller forvridning af andres resultater.

2008-definitionen genindførte retstilstanden fra 1998. Dette er selvsagt en skærpelse i forhold til 2005.

At 2008-definitionen er udtryk for en skærpelse bekræftes i øvrigt i forordet til 2009-udgaven af UVVU's *Vejledninger i god videnskabelig praksis*, hvor det i forbindelse med en omtale af den nye 2008-definition hedder:

UVVU's virkefelt er blevet ændret og relaterer sig nu - i modsætning til tidligere - direkte til alvorlige brud på god videnskabelig praksis, hvilket har aktualiseret den foreliggende opdaterede udgave af vejledningerne.

Udvalget antager ikke desto mindre, at forskellene i de to definitioner er uden betydning for afgørelsen, fordi alle otte klagepunkter kan henføres til et eksempel i samlingen. Dette er imidlertid forkert for de syvs vedkommende, jf. afsnit 5. Samlingen er ganske rigtigt forblevet næsten uændret siden 1998. Dette viser ikke, som udvalget hævder (s. 47), at definitionerne er ensbetydende med hinanden, da det blot er en følge af, at samlingen ikke er udtømmende; var den det, ville ændringerne være kommet for en dag. Afgørende er, at når UVVU skal tage stilling til et klagepunkt, der ikke med sikkerhed er omfattet af et af eksemplerne, er man henvist til at falde tilbage på selve definitionen. Princippet om lovmæssig forvaltning kræver derfor, at udvalget anvender den definition, som var i kraft, da den påklagede adfærd blev udfoldet.

Eftersom Klarlund bebrejdes at have overset eller godkendt visse påståede mangler ved afhandlingerne, er det relevante tidspunkt for lovvalget tidspunktet for offentliggørelsen af artiklerne, idet hun op til dette tidspunkt kunne have ændret på manuskripterne. Samtlige artikler er først offentliggjort på nettet og nogle måneder senere på tryk. Artiklerne blev lagt på nettet som følger (kronologisk): 23. december 2004, 7. januar 2005, 18. april 2005, november 2005, 22. juni 2006 og 22. april 2009. På denne baggrund kan vi konkludere som følger: Kun 1 af de 6 artikler skal vurderes i lyset af den definition, som udvalget anlægger på dem alle. Den pågældende artikel blev lagt på nettet 22. april 2009 og indeholder 1 påstået uredelighed (vedrørende fejl ved forsøgsprotokollen). De syv øvrige klagepunkter skal genovervejes i lyset af det korrekte lovvalg, nemlig definitionen ikrafttrådt 1. august 2005. Pladshensyn udelukker en sådan nyvurdering her, hvor jeg må stille mig tilfreds med at bemærke, at konklusionen gør udvalgets betragtninger om god praksis irrelevant for de syv klagepunkter, eftersom dette begreb ikke figurerer i 2005-definitionen. Dette forhold i sig selv gør størsteparten af afgørelsen ubrugelig.

5. Noget der ligner

Som nævnt ovenfor mener udvalget, at der består en lighed mellem på den ene side den kendsgerning, at Klarlund overså eller godkendte udeladelsen af visse oplysninger samt overså billedmanipulationen, og på den anden side tre af eksemplerne i samlingen. I dette afsnit påvises, at denne tankegang lider under to defekter, der hver især gør afgørelsen kassabel. Den ene vedrører lovforklaring i almindelighed, den anden mere specifikt principperne for udvidende fortolkning af en lovregel, jf. (A) henholdsvis (B) nedenfor. De

følgende betragtninger har betydning for såvel forsætsgruppen som uagtsomhedsgruppen.

(A) UVVU beviser, at pingviner er fisk

Definitionerne fra 2005 og 2008 kan anvendes på en af to måder i et bevis for uredelighed. Man kan dokumentere, at produktet er omfattet af *definitionen*, eller at produktet er omfattet af et af de ti eksempler på sådanne brud, der *opremses i definitionen*, nemlig kerneområdet (i 2008) fabrikation, forfalskning eller plagiering og de syv eksempler i *samlingen*.(10) Udvalget lægger til grund, at det er nok at vise, at produktet *ligner* et af de syv eksempler. Denne fremgangsmåde svarer til at bevise, at pingviner er fisk, ved at henvise til, at de ligner fisk ved at kunne svømme, men ikke flyve.

Det netop sagte følger for det første af ordlydsfortolkning. 2008-definitionen lyder »A, B, C og andre alvorlige brud på god praksis, f.eks. D.« Udvalget antager, at den lyder »A, B, C og andre alvorlige brud på god praksis, f.eks. D eller noget, der ligner D.«(11) Det følger for det

83

andet også af formålsfortolkning. Samlingen tjener til at reducere skønselementet i anvendelsen af opsamlingsbestemmelsen (i 2008) »og andre alvorlige brud på god praksis«. Dette ønskemål forudsætter, at et forhold kun udgør uredelighed i medfør af opsamlingsbestemmelsen, hvis det er identisk med et af eksemplerne, idet skønssikkerheden ellers blot har flyttet bolig fra opsamlingsbestemmelsen til eksemplet.

At der er tale om en fejltolkning indikeres af det forhold, at UVVU aldrig tidligere har udtalt uredelighed med henvisning til, at den indklagede forsker har gebærdet sig på en måde, der udviser lighed med et af eksemplerne. UVVU har aldrig så meget som drøftet spørgsmålet.(12)

Muligvis er udvalgets tanke, at de omhandlede klagepunkter må *sidestilles* med de pågældende eksempler i medfør af analogi eller udvidende fortolkning. Hertil er at sige, at UVVU-lovgivningen bygger på strafferetlige principper. Strafferettens formål er at udrytte visse former for adfærd, f.eks. tyveri, hvilket afstedkommes ved pålægning af straf. Uredelighedslovgivningens formål er ligeledes at eliminere visse former for adfærd, nemlig uønsket forskeradfærd. Uredelighedskendelsens retsfølge er beslægtet med straf, eftersom den kan føre til, at den pågældende forsker mister sit omdømme, arbejde og sine forskningsmuligheder osv. Imidlertid kan en fældende straffedom for f.eks. tyveri kun begrundes med henvisning til et forhold, der enten er omfattet af tyveribestemmelsen eller ganske må sidestilles dermed.(13) I den foreliggende sag gør denne yderst krævende analogi sig ikke gældende for syv af de påståede uredeligheders vedkommende. Dette skal nu påvises i detaljer.

Vi antager med andre ord nu for argumentets skyld, at lighed med et eksempel er nok, og rejser spørgsmålet, om ligheden faktisk er til stede. Svaret er nej for syv af de otte klagepunkters vedkommende. Undtagelsen er billedmanipulationen. Vi er hermed fremme ved forklaringen på, at de øvrige syv som nævnt slet ikke er eksempler på uredelighed.

(B) UVVU analogiserer fra tyveri til uagtsomt tyveri

Hvis et forhold kan være omfattet af et eksempel fra samlingen, selvom det ikke udviser alle de faktiske træk, der karakteriserer eksemplet, udgør de to sæt af faktiske omstændigheder to delvist overlappende cirkler. Tilregnelsen i eksemplet skal imidlertid fastholdes; den kan ikke neddrøses fra forsæt til grov uagtsomhed. Med et eksempel: At lyve vil sige at udtale sig mod bedre vidende i strid med sandheden i det øjemed at narre. Den lighed, som vi her

antager er tilstrækkeligt for et bevis for uredelighed, indebærer, at løgn sidestilles med, at man ikke siger noget, der er direkte usandt, men dog udtaler sig undvigende eller uklart for at narre. Derimod udviser et udsagn, der faktisk vildleder men ikke fremsættes for at vildlede, ikke den relevante lighed med løgn. Der er tværtimod tale om, at ytringen udmønter en misforståelse eller fejltagelse i god tro, hvilket i alle regelsæt om uredelighed holdes ude af definitionen.

Den påberåbte lighed gør sig kun gældende for billedmanipulationens vedkommende. At *photoshopper* et eksisterende billede for at narre læseren til at tro, at det underbygger artiklens konklusioner, svarer på alle relevante måder til at fabrikere et helt nyt billede i samme øjemed. Det giver derfor god mening at hævde, at fremgangsmåden udviser lighed med uoplyst konstruktion af data. Det samme gælder imidlertid ikke klagepunktet vedrørende *selektion*. Uoplyst selektiv eller skjult kassation af egne resultater vedrører den situation, at forskeren med vilje kasserer uønskede data for at narre læseren til at tro, at de eksperimentelle udfald underbygger hans videnskabelige konklusioner. Kassation vedrører en disposition over faktisk opnåede data, dvs. foretages, efter at eksperimenterne er udført. Selektionen af forsøgspersonerne finder sted, før eksperimenterne udføres. Det giver god mening at analogisere fra førstnævnte til sidstnævnte situation, således at vi ender med de to omtalte delvist overlappende cirkler. Men kravet om forsæt til vildledning skal som netop nævnt fastholdes. Imidlertid blev den selektion af data, der fandt sted i den foreliggende sag, ikke foretaget for at vildlede, hvorfor det er absurd at beskrive den som en slags kassation. (14)

Af tilsvarende grunde må udvalgets synspunkter om forsætsgruppen i det hele forkastes. Uoplyst forvredet fortolkning af egne resultater sigter til et forsætligt forhold, som går ud på, at man overdriver det, som på rationelt grundlag kan lægges i de eksperimentelle resultater, i den hensigt at få dem til at tage sig mere betydningsfulde og interessante ud, end de er. Forvridning forudsætter med andre ord forsæt til at vildlede. En uagtsom forvridning er blot dårlig forskning, hvilket skal holdes uden for klagesager om uredelighed, eftersom det ikke er uredeligt at være dum. At Klarlund ikke oplyste om genbruget er som allerede nævnt ikke bevist at stride mod god praksis. Vi kan nu tilføje, at undladelsen af at oplyse derom ikke fandt sted i det øjemed at

84

vildlede. Det kan derfor ikke analogiseres til eller sidestilles med forvredet fortolkning af egne resultater. Udvalgets tanker på dette punkt bygger kort sagt på en gigantisk misforståelse. Det er korrekt, at Klarlund med vilje ikke omtalte genbruget. Dette kan ikke i sig selv begrunde konklusionen om uredelighed. Dertil kræves, at hun undlod at omtale genbruget i det øjemed at vildlede. Denne betingelse er ikke opfyldt. (15)

Klagepunktet vedrørende manglende oplysning om visse forsøgspersoners oprindelse og om, at de har udført en anden forsøgsprotokol end oplyst, udviser ikke den påkrævede lighed med konstruktion af data. Dette skyldes, at manglen kan udbedres ved et erratum til den pågældende artikel. Når læseren bliver bekendt med, at artiklen bygger på fiktive data, ved han, at den er kassabel. Når det pågældende erratum er trykt, har artiklen derimod samme kvalitet, som hvis alle oplysninger havde været til stede fra starten.

Indvendingen kan tænkes, at mine betragtninger ovenfor eliminerer spillerummet for grov uagtsomhed, hvilket strider mod den kendsgerning, at lovgivningsmagten har gjort plads for den. Denne indvending snubler. Der kan stadig statueres uredelighed på grundlag af grov uagtsomhed; blot ikke på grundlag af en tankegang, der involverer, at man udsifter forsæt i et af eksemplerne med

uagtsomhed. I stedet må beviset for uredelighed falde tilbage på selve definitionen af uredelighed.

6. To slags ansvar

Der findes to opfattelser af et forfatterkollektivs ansvar for en videnskabelig afhandling. Man kan enten indtage det standpunkt, at samtlige forfattere er ansvarlige for hele indholdet, jf. afsnit 7. Eller man kan mene, at hver enkelt kun er ansvarlig for sit eget bidrag til publikationen, med den konsekvens, at ingen enkeltforfatter er ansvarlig for det samlede produkt, og ingen er medansvarlig for nogen andens bidrag. Hver enkelt bærer hele ansvaret for sit eget bidrag, mens de kun tilsammen bærer hele ansvaret for det samlede produkt. Dette udelukker imidlertid ikke, at en ledende forfatter anses for at ifalde et større ansvar end de øvrige, eftersom hans bidrag kan anses for til dels at bestå i en kontrol af de øvriges. Se nærmere afsnit 8.

Hvorvidt ansvaret for overholdelse af god praksis bør være af den ene eller den anden type er et centralt spørgsmål i den løbende internationale debat om god praksis. Der råder ingen enighed herom. Der kan dog spores en tendens til at foretrække den sidstnævnte løsning, fordi princippet om alles ansvar for det hele pålægger den enkelte forsker en umulig byrde i forbindelse med multicenter og multidisciplinær forskning, som bliver mere og mere udbredt i avanceret naturvidenskab. Internationalt hersker imidlertid ingen enighed om, hvorvidt et ansvar, der er begrænset til ens egen del af produktet, skal bygge på princippet, at enhver er ansvarlig for sit eget og intet andet, eller på princippet, at den ledende forfatter derudover skal anses for at have et særligt kontrolansvar. Der kan dog i den internationale debat spores en kraftig tendens til at foretrække førstnævnte løsning af den allerede nævnte grund, at kontrolansvaret er en umulig byrde i globaliseret multidisciplinær forskning. Denne tendens giver sig det udtryk, at der ikke findes danske eller internationale afgørelser, hvor en forsker er blevet anset for at have udvist uredelighed med begrundelsen, at han har tilsidesat en pligt til at kontrollere andres indsats.

I afsnit 7 omtales, at udvalget mener at kunne godtgøre, at god praksis omfatter princippet om alles ansvar for det hele. På denne baggrund postulerer udvalget, at den ledende forfatter i henhold til god praksis ifalder det særlige ansvar (afsnit 8). Dette fører så til stemplingen af Klarlund med begrundelsen, at hun har tilsidesat kontrolpligten. Det skal nu påvises, at denne tankegang er grebet ud af luften.

7. Forfatternes fælles ansvar

Vi læser først følgende:

Udvalget er af den opfattelse, at alle forfattere af en videnskabelig artikel har et medansvar for artiklens indhold, herunder medansvar for at have gennemlæst det færdige manuskript inden indsendelse til tidsskriftet. Dette følger af god videnskabelig praksis . . . (s. 48).

Der må sigtes til alle forfatteres ansvar for hele artiklen, eftersom det ellers ville være uforståeligt, hvorfor alle forfattere skulle have pligt til at læse hele artiklen. Det er uden mening at kræve, at en forfatter bruger tid på at læse noget, som han alligevel ikke har ansvar for. Dette fælles ansvar for hele produktet beskrives formentlig som et »medansvar«, fordi alle forfatterne ifalder det på lige fod. Dette forbliver dog en gisning, da forskellen på ansvar og medansvar ikke forklares.

85

Der næst underbygger udvalget sin påstand om det fælles ansvar ved at citere tre autoriteter. Først og fremmest sig selv i form af UVVU's Vejledninger i god videnskabelig praksis i 2. udgaven fra 1998:

Alle forfattere af en artikel har indenfor det muliges og rimeliges grænser medansvar for, at den er baseret på redelig forskning.

og 3. udgaven fra 2009:

Alle forfattere af en artikel har desuden - indenfor mulighedernes og rimelighedens grænser - et medansvar for, at den er baseret på redelig forskning, således at risikoen for svindel minimeres. Påvises der uregelmæssigheder eller uredelighed i forskningen, vil det være vanskeligt for medforfatterne på et sådant arbejde at fralægge sig et medansvar.

Også disse passager kan kun tages som udtryk for en påstand om et fælles ansvar for hele produktet, idet indskuddet »indenfor mulighedernes og rimelighedens grænser« må opfattes som en indrømmelse til de ovenfor refererede hensyn, der taler for at begrænse den enkelte forfatters ansvar til hans eget bidrag.

Der næst påberåber udvalget sig *European Code of Conduct for Research* (2011):

All authors, unless otherwise specified, should be fully responsible for the content of the publication.

Her gives klart udtryk for et fælles ansvar for hele produktet. Endelig citerer udvalget den såkaldte Vancouver-protokol (2013):

Authorship credit should be based on 1) substantial contributions to conception and design, acquisition of data, or analysis and interpretation of data; 2) drafting the article or revising it critically for important intellectual content; 3) final approval of the version to be published; and 4) Agreement to be accountable for all aspects of the work in ensuring that questions related to the accuracy or integrity of any part of the work are appropriately investigated and resolved. Authors should meet conditions 1, 2, 3, and 4.

I pkt. 4) udtales, at enhver, der krediteres som forfatter på en publikation, bør påtage sig et ansvar for hele indholdet i den forstand, at han skal sikre, at ethvert spørgsmål om redelighed vedrørende publikationen som helhed bliver udforsket og besvaret.

Disse fire citater dokumenterer på ingen måde, at alle forfattere i medfør af internationalt almindeligt anerkendt god praksis er ansvarlige for produktet som helhed. Af pladshensyn må jeg stille mig tilfreds med følgende iagttagelser.

For det første: UVVU forudsætter en retsanvendelse, som der ikke er støtte for, og som finder udtryk i udsagnet »Påvises der uregelmæssigheder eller uredelighed i forskningen, vil det være vanskeligt for medforfatterne på et sådant arbejde at fralægge sig et medansvar.« Det er vanskeligt at forstå, hvad denne vurdering bygger på, eftersom et sådant medansvar endnu aldrig er blevet pålagt hverken i Danmark eller i udlandet. Opfattet som en beskrivelse af den faktiske retsstilling er udsagnet grebet ud af luften. Henset til det fuldstændige fravær af retskilder kunne man lige så godt hævde det modsatte, at det ville være ganske let for medforfatterne at fralægge sig et medansvar. Vi nødsages derfor til i stedet at se den citerede passage som fordækt udtryk for en retspolitisk anbefaling om, hvordan uredelighedssagerne bør afgøres. En sådan anbefaling kan, selv hvis den er fornuftig nok, selvsagt ikke anvendes til stempling af en forsker, men kun som argument over for Folketinget i forbindelse med en anbefaling om en lovændring.

For det andet: At henvise til Vancouver-protokollen er en misforståelse, da den ikke beskæftiger sig med god praksis. Udvalget udtaler (s. 48), at protokollen på ulovbestemt grundlag sætter standarder for god praksis inden for udgivelse af navnlig sundhedsvidenskabelige artikler. Det gør den ganske rigtigt, men god praksis vedrørende publikation af forskning er ikke det samme som god praksis vedrørende forskningen selv. Kun det sidstnævnte er UVVU's ansvarsområde. Der er således intet grundlag for at anvende en overtrædelse af protokollen som grundlag for at statuere uredelighed. Dette skyldes i øvrigt også, at protokollen ikke bliver almindeligt efterlevet. En af protokollens grundlæggere, *Povl Riis*, udtalte

således i 2001: »... the Vancouver principles, despite their good intentions, have not been followed by biomedical scientists.«(16)

For det tredje: Vejledningerne kan ikke i sig selv påberåbes som hjemmel for en stempling af en forsker, eftersom de er udarbejdet uden bemyndigelse. I forordet til 3. udgave fra 2009 beskrives de som anbefalinger, og det tilføjes, at manglende efterlevelse ikke »i alle tilfælde nødvendigvis er kritisabel, herunder at dette skulle udgøre et potentiale for videnskabelig uredelighed«. Tanken er, at manglende efterlevelse undertiden, men ikke altid, vil være nok til at statuere uredelighed. Derved overses, at ikke-efterlevelsen af en anbefaling aldrig i sig selv kan begrunde en sanktion. Dertil kræves yderligere, at situationen involverer ikke-efterlevelse af et påbud forlenet med det påkrævede påbudsgrundlag, som imidlertid ikke består her, da

86

bemyndigelsen mangler, og vejledningerne følgelig har status af hobbyaktivitet.(17)

For det fjerde: Tesen, at alle forfattere er ansvarlige for hele indholdet, er internationalt atter og atter blevet eftertrykkeligt forkastet. Pladsen tillader kun et par eksempler. Ingen af *Woo-Suk Hwang's* medforfattere blev kendt uredelige af University of Pittsburgh i forbindelse med hans svindel inden for klonforskning, der i 2005 indbragte ham to års fængsel i Sydkorea.(18) I 2001 hævdede *Hendrik Schön* at kunne fremstille halvledere af enkelte molekyler af organisk farvestof. 28 af hans afhandlinger byggede på fiktive data, og affæren er blevet beskrevet som den største svindelsag i fysikken gennem et halvt århundrede. Bedraget blev opdaget ved, at to udenforstående fysikere på få minutter kunne konstatere, at tre grafer i tre forskellige af hans afhandlinger om tre vidt forskellige forsøg var identiske. Selvom svindelen således var ret åbenbar, gik samtlige 20 medforfattere fri af kritik i den undersøgelse, som Schöns arbejdsgiver, *Bell Laboratories*, iværksatte i 2001.(19) Dette stemmer med opfattelsen, som senere kom til udtryk i *The Singapore Statement*,(20) hvorefter en forsker kun er ansvarlig for sit eget bidrag. Slutrapporten (2002) i Schön-sagen udtaler:

»The Committee has not found any authoritative document, prepared by an appropriate U.S. national body, that discusses comprehensively the responsibilities of coauthors in collaborative work... The Committee found this to be an extremely difficult issue, which the scientific community has not considered carefully. Therefore no clear, widely accepted standards of behaviour exist.«(21)

For det femte: Blandt senere fremstillinger, der heller ikke omtaler eksistensen af et princip om alles ansvar for det hele, kan nævnes *On Being a Scientist: A Guide to Responsible Conduct in Research* (2009), udgivet af The National Academies(22) og *Introduction to the Responsible Conduct of Research* (2007), publiceret af det amerikanske sundhedsministeriums Office of Research Integrity, som er UVVU's modstykke i det føderale amerikanske system.

8. Den ledende forfatters påståede kontrolansvar

Efter til sin egen tilfredshed at have godtgjort, at alle forfattere er ansvarlige for hele det videnskabelige produkt, begrunder udvalget påstanden om den ledende forfatters særlige kontrolansvar med følgende betragtning (s. 49):

På denne baggrund er det udvalgets opfattelse, at den ledende forfatter... af en videnskabelig artikel har et særligt ansvar for artiklens samlede indhold, herunder et ansvar for at have læst det færdige manuskript grundigt igennem inden indsendelse til et tidsskrift. Dette følger af fast praksis og under hensyn til den rolle, en ledende forfatter har i forbindelse med publicering af en artikel.

Medmindre den citerede betragtning kan stå for en nærmere prøvelse, bryder hele sagen mod Klarlund sammen. Det kan den imidlertid ikke.

(a) *Selvmodsigelse.* Et redelighedsansvar for en publikation kan ikke fordeles på samme gruppe af personer både ud fra princippet, at alle er ansvarlige for det hele, og princippet, at hver især kun er ansvarlig for sit eget. Denne tankefejl maskeres, når udvalget går fra det ene til det andet princip med ordene »På denne baggrund«. Man kan ikke begrunde et postulat, hvorefter god praksis indeholder et princip om et særligt ansvar for en ledende forfatter ved at henvise til, at postulatet fremføres »på baggrund af« den modsatte antagelse, at ansvaret ifølge god praksis går ud på, at alle er ansvarlige for alt. Man noterer også uklarheden i den *fuldstændigt afgørende* vending »Dette følger af fast praksis«. Hermed kan menes, at det særlige kontrolansvar er fast praksis, dvs. at denne norm i almindelighed efterleves, og overtrædelser sanktioneres. Denne påstand er fri fantasi, jf. nedenfor. I stedet kan påstanden betyde, at kontrolansvaret følger af en fast praksis. I så fald må vi spørge, hvilken praksis der er tale om, og hvordan en blot og bar praksis, dvs. sædvane eller kutyme, f.eks. blandt amerikanske forskere, kan blive til en forpligtende norm for tredjemand, f.eks. danske forskere. Dette kan kun tænkes, hvis den pågældende praksis har status af forpligtende norm *blandt de amerikanske forskere*, men dette er ikke situationen, jeg forestiller mig her.

(b) *Dokumentationen.* Dertil kommer, at det særlige kontrolansvar ikke fremgår af de citerede passager, som tværtimod indebærer det modsatte. Udvalget begrundede stemplingen af Klarlund med påstanden, at i et forfatterkollektiv er alle lige men den ledende forfatter mere lige end andre. Dette begrundes fuldstændigt

87

paradoksalt med en henvisning til udvalgets egen formulering af det modsatte standpunkt: »Påvises der uregelmæssigheder eller uredelighed i forskningen, vil det være vanskeligt for medforfatterne på et sådant arbejde at fralægge sig et medansvar.« Her udtales, at det anførte vil være vanskeligt for samtlige medforfattere. Man kan ikke »på baggrund af« denne påstand konkludere, at det vil være vanskeligere for en ledende forfatter end for de øvrige.

Fremdeles fastslår den ovenfor citerede passage fra *European Code of Conduct*, at alle forfattere har et fuldstændigt ansvar, hvilket er ensbetydende med, at alle har det samme ansvar. Vancouver-protokollen omtaler ikke rollen som ledende forfatter nogetsteds, heller ikke i den citerede passage, som udtrykker den anbefaling, at *alle* forfattere skal påtage sig at være »accountable for all aspects of the work in ensuring that questions related to the accuracy or integrity of any part of the work are appropriately investigated and resolved.« Mange tusinde tidsskrifter verden over følger denne anbefaling og opstiller dens efterlevelse som et krav til forfatterne. Disse tidsskrifter forkaster således tanken om et særligt kontrolansvar for den ledende forfatter og anbefaler i stedet, at alle forfattere har samme ansvar for at sikre, at ethvert spørgsmål om redelighed bliver efterforsket og besvaret. Dertil kommer, at UVVU's egne vejledninger med rette udtaler, at der internationalt ikke er enighed om betydningen af forfatterskækkfølgen, og at protokollen ikke har ændret derpå.(23)

(c) *Modeksempler.* At den omtalte faste praksis faktisk er en illusion illustreres af flere celebre svindelsager fra de senere år. University of Pittsburgh rensede *Gerald Schatten* for »research misconduct« til trods for, at han sammen med *Woo-Suk Hwang* var ledende forfatter (korresponderende forfatter) på den afhandling, der byggede på Hwangs svindel. I *Hendrik Schön*-sagen blev forskergruppens leder, *Bertram Batlogg*, rensat, uagtet han var ledende forfatter (sidsteforfatter) på en række af de artikler, der måtte tilbagekaldes.(24) I den hidtil alvorligste norske sag om videnskabelig svindel

blev *Albrecht Reith* rensat i forbindelse med sin vejledning af *Jon Sudbø*, der gennem mindst 6 år løbende fabrikerede data om mundhulekræft, hvilket førte til tilbagekaldelse af 15 artikler, hvoraf en del havde Reith som ledende forfatter (sidsteforfatter).(25) Forskellen til bedømmelsen af Klarlund er slående, ikke mindst på baggrund af den uhyre forskel i alvoren og omfanget af de involverede uregelmæssigheder, der i Klarlund-sagen tilhører småtingsafdelingen undtagen måske billedmanipulationen.(26) I en anden norsk sag blev fire medforfattere til en lægevidenskabelig afhandling ikke anset for at have udvist uredelighed, fordi de overså, at en femte havde plagieret 15 linjer af sit bidrag.(27)

(d) *Udvalgets maskerede retspolitik.* Hvis det særlige ansvar virkelig udmøntes i en »fast praksis« (der uden argument antages at betyde det samme som god praksis), er det slående, at denne praksis ikke dokumenteres med henvisning til et eneste dansk eller udenlandsk eksempel på en forsker, der er anset for at have udvist uredelighed ved at tilsidesætte den, eller blot en enkelt passage fra en dansk eller udenlandsk vejledning, kodeks el.lign., som gør rede for den. Ikke mindst er det slående, at emnet lades uomtalt i UVVU's egne vejledninger. Postulatet om eksistensen af denne praksis må beskrives som udtryk for en svigtende sondring mellem, hvad der rent faktisk er en almindeligt anerkendt international opfattelse af god praksis på den ene side, og udvalgets synspunkter om, hvad der burde være det, på den anden. At der er tale om fordækte retspolitiske anbefalinger kommer for en dag, når det videre hedder:

... det er praksis, at den ledende forfatter anføres som sidsteforfatter på artikler af den karakter, som er behandlet i denne afgørelse. Denne praksis understreges bl.a. ved, at sidsteforfatter-status har betydning ved bedømmelse af forskere (afspejlet ved den pågældendes publikationsliste), herunder i forbindelse med ansøgning om tildeling af professorater og forskningsmidler.

Vi hører, at det er praksis, at den ledende forfatter anføres som sidsteforfatter. Lad os ignorere den logiske fejl det er at antage, som udvalget her gør, at dette betyder, at enhver sidsteforfatter også er ledende. Videre hører vi, at grunden til, at den ledende forfatter anføres sidst, er, at status som sidsteforfatter frembyder visse fordele i forbindelse med jobsøgninger m.v. Lad os for argumentets skyld glemme, at UVVU i vejledningerne har mindet om, at der ikke er enighed om konsekvenserne af forfatterskækkfølgen og således heller ikke om konsekvenserne af at være sidsteforfatter. Her skal jeg blot påpege følgende: Selv hvis omverdenen faktisk har for vane at tillægge det betydning for jobsøgninger m.v., hvorvidt ansøgeren står som sidsteforfatter eller ej, kan man ikke udlede, som udvalget gør, at sidsteforfatteren ifalder en særlig kontrolpligt. Man kan ikke udlede en normativ konklusion fra en rent deskriptiv præmis. Betragtningerne er derfor uden betydning for sagen. Det virker sikkert fornuftigt nok i

88

manges øjne, at en forfatter, der høster særlige frugter af publikationen, bør ifalde et særligt ansvar for dens redelighed. Afgørende er imidlertid, at disse overvejelser ikke skildrer gældende ret, men er af retspolitisk karakter. En sådan norm burde meget muligt findes, men det gør den ikke.(28)

En dansk domstol har ret til at gøre brug af forholdets natur som retskilde, dvs. ret til at afgøre en sag i medfør af en regel, som domstolen selv opfinder til lejligheden. Adgangen er dog begrænset på forskellig måde. Især er forholdets natur uanvendelig som strafhjemmel i strafferetten. På trods af sit domstolslignende fremtoningspræg er UVVU ikke en domstol, men et forvaltningsorgan underlagt kravet om lovlig forvaltning. Dertil kommer, at retsgrundlaget for UVVU's virke er beslægtet med strafferetten på det afgørende punkt, at retsfølgen har karakter af straf. Af disse to grund er UVVU afskåret fra at afgøre sagerne under henvisning til

regler, som UVVU selv opfinder. I stedet for at stemple Klarlund på ulovligt grundlag ved tilbagevirkende anvendelse af en regel, som UVVU har opfundet til lejligheden, burde udvalget rette henvendelse til Folketingets Forskningsudvalg med henblik på at få dets retspolitiske ideer omsat til gældende ret ved at blive inkorporeret i en lovændring.

9. Uagtsomhedsbedømmelsen

Afgørelsens uagtsomhedsdel står og falder med udvalgets bedømmelse af Klarlunds uagtsomhed som grov. Bedømmelsen må fuldstændigt forkastes. Pladsen tillader kun følgende iagttagelser.

Som nævnt mener udvalget, at uredelighedsdefinitionen ikke har ændret sig siden 1992. Denne definition omfattede en definition af grov uagtsomhed som så grove tilfælde af sjudsk, at de må anses for at udgøre en belastning af den videnskabelige troværdighed svarende til bevidst svigagtige handlinger. Da udvalget anser 1992-definitionen af uredelighed for at være gældende ret, skal udvalget anvende termen »grov uagtsomhed« i denne betydning. Med andre ord: Afgørelsen anvender 2008-definitionen, men udtrykket grov uagtsomhed, der figurerer deri uden at blive defineret, skal opfattes overensstemmende med den netop omtalte 1992-stipulation.

Stipulationen er bemærkelsesværdig ved at begrænse grov uagtsomhed til en, der er så grov, at skyldgraden (dvs. graden af belastning af troværdigheden) svarer til skyldgraden ved forsætlige forhold såsom løgn, svig, bedrag, osv. Det er i en jurists øjne udelukket at opfatte det forhold, at Klarlund overså billedmanipulationen og udeladelsen af de oplysninger, der omhandles i uagtsomhedsgruppen, som en belastning af den videnskabelige troværdighed, der kan sidestilles med den skade, der ville udløses, hvis hun havde haft til hensigt at besvige læseren. Dette er blot et særtilfælde af den almindelige forskel på forsæt og uagtsomhed: Det skader min troværdighed, hvis jeg bliver grebet i at lyve. Men hvis jeg gribes i at sige noget, der ikke passer, fordi jeg taler, før jeg tænker, vil dette blot give mig ry for at være tankeløs eller sjudsket. Alle laver nu og da fejl, herunder også de dygtigste forskere.(29) Det belaster derfor ikke troværdigheden af forskning, at denne dagligdags erfaring nu og da bliver bekræftet.

Det er nærliggende (og efter min opfattelse faktisk korrekt) at konkludere, at der med 1992-stipulationen i virkeligheden sigtes til, at der kun må statueres grov uagtsomhed i tilfælde af *skjult forsæt*, dvs. ubeviselig mistanke om forsæt. Der er imidlertid intet grundlag for at opfatte Klarlunds adfærd i uagtsomhedsgruppen som udtryk for skjult forsæt.

I den håndfuld af lande, der accepterer uagtsomhed som tilregnelser i uredelighedssager, er det som nævnt endnu aldrig sket, at uredelighed er statueret på dette grundlag. Vi ved derfor ikke, hvad de relevante myndigheder mener, at der skal til, før det er groft uagtsomt at overse fejl begået af medforfattere.(30) Men renselsen af *Albrecht Reith* er alligevel lærerig. I undersøgelseskommissionens

rapport(31) siges hans adfærd at være medvirkende årsag til, at *Jon Sudbø* kunne handle i strid med god praksis. I denne forbindelse omtales Reiths rolle som vejleder og ledende forfatter (sidsteforfatter) på flere publikationer, der byggede på fiktive data. Reith burde ifølge kommissionen have reageret på i hvert fald visse af disse fejl, men kommissionen tilføjer, at man ikke har fundet grundlag for at anse fejlene for at være forvoldt forsætligt eller groft uagtsomt. Herom udtales følgende:

»Kommissionen har funnet det godtgjort, at Reith i enkelte tilfælde burde handlet annerledes, å at han er at bebreide for at han ikke gjorde det. Der er dermed tale om simpel uagtsomhed«.(32)

Vi kan således konkludere, at både UVVU selv (ved at inddrage 1992-definitionen) og de norske redelighedsmyndigheder (i det nærmeste vi kommer på et

89

præjudikat) anlægger en målestok, der bevirker, at Klarlunds uagtsomhed ikke kan bedømmes som grov.

Klarlunds eneste mulige svaghed er billedmanipulationen. Hendes uagtsomhed anses for grov, fordi manipulationen ifølge udvalget var åbenbar. Hertil er for det første at sige, at jo mere åbenbar den var, jo mere nærliggende er det at slutte, at de øvrige forfattere burde have opdaget den, selvom man med udvalget antager, at deres pligt kun var til en summarisk gennemgang af det samlede manuskript. Det kan jo tænkes, at også de må anses for at have udvist grov uagtsomhed, selvom de eventuelt skal måles med en lempeligere målestok end Klarlund. Herom hører vi imidlertid intet. For det andet må det ikke glemmes, at udvalgets bedømmelse hviler på en hjemmelavet fiktion om særligt kontrolansvar for den ledende forfatter. Så snart den sæbeboble er bristet, bliver det klart, at Klarlund skal bedømmes med samme målestok som de øvrige forfattere. Hvis de ikke har udvist grov uagtsomhed, så har hun heller ikke.

10. Goddag mand - forskningsetisk økseskaft

Konklusionen bliver, at intet i afgørelsen kan stå for en nærmere prøvelse. (a) Syv af de otte påståede uredeligheder er bedømt efter et forkert regelsæt og (b) er endvidere ikke omfattet af lovens definition af uredelighed, idet udvalgets modsatte antagelse bygger på en analogi fra forsæt til uagtsomhed, som er en nydannelse i dansk retshistorie.(33)(c) I forbindelse med de udeladelser, som Klarlund godkendte, foreligger ikke det påkrævede forsæt til vildledning. Udvalgets antagelse, at forsæt til godkendelse er nok, må betegnes som absurd. (d) Påstanden om Klarlunds grove uagtsomhed bygger på en tanke om et særligt kontrolansvar for en ledende forfatter, som er en fiktion fremført på baggrund af den fejlagtige tro, at UVVU er bemyndiget til selv at fastlægge, hvad der er uredeligt.

Afgørelsen vil skade dansk forsknings omdømme, men belaste UVVU's endnu mere.(34)(35)

af østrigske universiteter i 2006 og taler i Präambel, afsnit II, § 4, tilsvarende om, at der foreligger uredelighed »bei vorsätzlichen oder grob fahrlässigen Falschangaben«, *Australien*: »Australian Code for the Responsible Conduct of Research« (2007), udgivet af det australske sundhedsministerium i samarbejde med forbundet af australske universiteter, taler i kapitel 10.1 om »gross or persistent negligence«, *Schweiz*: »Integrität in der Wissenschaft - Reglement der Akademie der Wissenschaften Schweiz« (2008), kapitel A.4, bruger udtrykket »... fahrlässige Täuschung oder Schädigung...«. (Alle disse ressourcer kan uden vanskelighed findes online).

4 »Overse« sigter til noget uagtsomt i modsætning til »se stort på« eller »se gennem fingre med«, der sigter til noget forsætligt.

5 Referencer til lovstoffet er udeladt af pladshensyn, men kan findes i afgørelsen, s. 45 ff.

1 Der er mere præcist tale om et af de tre udvalg, som udgør UVVU, nemlig Udvalget vedrørende videnskabelig uredelighed for sundhedsvidenskabelig forskning (USF).

2 Sidehenvisninger i teksten er til afgørelsen.

3 Jf. *Norge*: Lov om behandling af etik og redelighed i forskning, § 5, stk. 3, taler om »grovt uagtsomt«, *Tyskland*: Forbundet af rektorer for tyske universiteter vedtog i 1998 dokumentet »Zum Umgang mit wissenschaftlichen Fehlverhalten in den Hochschulen: Empfehlung des 185. Plenums der Hochschulrektorenkonferenz«, hvor det i Einleitung pkt. 4 hedder, at uredelighed omfatter »bewusst oder grob fahrlässig Falschangaben...«, *Østrig*: »Anhang I gem Punkt 1.8 der Geschäftsordnung der Kommission für wissenschaftliche Integrität zur Untersuchung von Vorwürfen wissenschaftlichen Fehlverhaltens« blev vedtaget af sammenslutningen

- 6 Fortielse eksemplificeres ikke og gled ud i 2008.
- 7 »Rapportering« sigter ikke til offentliggørelse af forskningsresultaterne, men til førelse af forsøgsprotokoller. Dette fremgår af det amerikanske forlæg for den norske definition.
- 8 Forfalskning i 2005-definitionen omfatter det, der i 2008-definitionen kaldes fabrikering og forfalskning. At begrebet således i 2008 blev spaltet i to har ingen betydning.
- 9 Forholdet ville til overflod falde under alle tre af lovens eksempler på plagiering.
- 10 Tilsvarende vedrørende 2005-definitionen, hvor kerneområdet var forfalskning, fortielse og plagiering.
- 11 Tilsvarende vedrørende 2005-definitionen.
- 12 Jeg bygger dette på årsberetningerne, hvor sagerne bliver parafraseret.
- 13 Straffelovens § 1.
- 14 To af Klarlunds medforfattere på de pågældende artikler bestrider, at der har fundet nogen selektion sted, og de to berørte tidsskrifter, der åbenbart er enige, nægter at tilbagekalde artiklerne eller indrykke errata. Se Weekendavisen 24. januar 2014 for en detaljeret redegørelse.
- 15 I weekendavisen 26. juli 2013 hævder professorerne *Elizabeth Bock, Niels Høiby, Jens Rehfeld og Niels Erik Skakkebæk*, at det af International Committee of Medical Journals hjemmeside, dvs. Vancouverprotokollen, »eksplicit fremgår, at redaktionerne på tidsskrifterne skal orienteres om genbrug af data, materialer m.v.« Hertil er at sige, at protokollen ikke regulerer god praksis og derfor er irrelevant, jf. nedenfor, at Klarlund i givet fald skal bedømmes efter 2005-udgaven, der ikke omtaler problemstillingen, og at 2013-udgaven kun berører genbrug i forbindelse med artikler, der analyserer fuldstændigt samme datamængde, som f.eks. »systematic reviews or meta-analyses«, hvilket der ikke er tale om her, hvor der uddrages forskellige sæt af data fra samme biologiske materiale.
- 16 *Povl Riis*, »Scientific Dishonesty: European Reflections«, *Journal of Clinical Pathology* 2001, s. 4-6. Han udtaler sig her om protokollens regler om »authorship«, citeret ovenfor, herunder pkt. 4) om ansvar.
- 17 Udvalget drøfter i øvrigt ikke den habilitetsbekymring, som opstår, fordi to af 2009-vejledningens forfattere har deltaget i afgørelsen, eller betydningen af det forhold, at 2009-udgaven fremkom samme dag (25. februar 2009), som den seneste af de seks kritiserede artikler blev fremsendt til tidsskriftet. En eventuel kritik af Klarlund under henvisning til vejledningerne skal allerede af denne grund være til udgaven fra 1998.
- 18 Se »Summary Investigative Report on Allegations of Possible Scientific Misconduct on the Part of Gerald Schatten, PhD«, februar 2008.
- 19 Se »Report of the Investigation Committee on the Possibility of Scientific Misconduct in the Work of Hendrik Schön and Others«, september 2002.
- 20 Udarbejdet i forbindelse med 2nd World Conference on Research Integrity (2010).
- 21 S. 14 og s. 4. Fremh. her.
- 22 USA's største paraplyorganisation for videnskabspersoner med flere hundredtusinde medlemmer.
- 23 2009-udg., s. 33.
- 24 Se *Eugenie Samuel Reich*, »Plastic Fantastic: How the Biggest Fraud in Physics Shook the Scientific World«, Palgrave Macmillan 2009.
- 25 Se »Rapport fra grannskningskommisjon oppnevnt af Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF og Universitetet i Oslo 18 januar 2006«, s. 113 f.
- 26 Jeg glemmer her for argumentets skyld, at de syv andre påståede uredeligheder slet ikke er det, jf. afsnit 5 ovenfor.
- 27 Årsmelding 2009 fra Granskingsudvalget, sag nr. 4.
- 28 Påstanden, at god praksis omfatter en særlig kontrolpligt, afvises kategorisk i kronikken »Middelalderlig retspraksis i dansk forskning« i Politiken 16. januar 2014 af professorerne *Niels Borregaard og Thorkild I. A. Sørensen*, begge overlæger, dr. med.
- 29 *Newton* sjuskede ofte og havde især problemer med at lægge tal sammen.
- 30 Dvs. vi kan ikke opremse tilstrækkelige betingelser.
- 31 Op.cit., s. 113.
- 32 *Ibid.* Vi har med andre ord et eksempel på forhold, der ikke udgør en tilstrækkelig betingelse.
- 33 De syv uredeligheder er ikke de samme vedrørende (a) og (b). Undtagelsen vedrørende (a) drejer sig om manglende oplysning om en forsøgsprotokol. Undtagelsen vedrørende (b) er billedmanipulationen.
- 34 Den foreliggende artikel er ikke en udtømmende retlig bedømmelse af afgørelsen. Af pladshensyn har jeg måttet udelade tre væsentlige forhold: At afgørelsen er uforenelig med flere tidligere afgørelser fra UVVU's side, at sagsbehandlingen har lidt under indgribende formelle fejl såsom undladt høring, og at afgørelsen synes at bygge på flere misforståelser af den påklagede forskning.
- 35 Nærværende forfatter erklærer ikke at have noget personligt kendskab til nogen person involveret i sagen, herunder Klarlund selv. Det skal yderligere oplyses, at jeg 7. februar 2014 har indklaget en lang række forskere for UVVU under henvisning til, at de har overtrådt de regler for krydshenvisninger, som UVVU i afgørelsens forsætsgruppe gør gældende imod Klarlund. Det er håbet, at dette vil kaste lys over UVVU's synspunkter desangående, måske ikke mindst vedrørende hjemmelsproblematikken.